ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně JUDr. Milady Tomkové a soudců JUDr. Kateřiny Šimáčkové a JUDr. Bohuslava Hnízdila v právní věci žalobce: **P. Ř.,** proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení,** se sídlem Křížová 25, Praha 5, o přezkoumání rozhodnutí žalované ze dne 8. 4. 2011, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 6. 9. 2011, č. j. 1 Ad 53/2011 - 20,

takto:

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 6. 9. 2011, č. j. 1 Ad 53/2011 - 20, **se ruší** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

Žalobce se u Městského soudu v Praze domáhal zrušení v záhlaví označeného rozhodnutí, kterým žalovaná zamítla námitky proti rozhodnutí, jímž byl žalobci snížen invalidní důchod tak, aby odpovídal invaliditě druhého (nikoli již třetího) stupně. Současně žalobce požádal o ustanovení zástupce pro toto řízení. Městský soud svým usnesením ze dne 6. 9. 2011, č. j. 1 Ad 53/2011 - 20, rozhodl tak, že se návrh žalobce na ustanovení zástupce zamítá. Městský soud konstatoval, že první ze zákonných podmínek pro ustanovení zástupce, spočívající v tom, že jsou u žalobce dány předpoklady pro osvobození od soudních poplatků, se naplnila. Vycházel přitom z majetkových poměrů žalobce, z nichž vyplývá, že nemá dostatečné finanční prostředky a že v jeho případě jsou dány předpoklady pro osvobození od soudních poplatků. Dalším zákonným důvodem pro ustanovení zástupce je pak naplnění podmínky, že je to třeba k ochraně práv účastníka řízení. Městský soud nejprve konstatoval, že žalobce nesprávně postupoval ve správním řízení před žalovanou a vytkl žalobci, že si svým postupem znemožnil soudní ochranu proti snížení stupně své invalidity, neboť námitkami napadl již pravomocné rozhodnutí žalované. Poté městský soud uvedl, že posoudil žalobu a dospěl k závěru, že je srozumitelná a že se žalobce dostatečně kvalifikovaným způsobem obrátil na soud. Dále

pak městský soud podotkl, že v řízení o žalobě proti rozhodnutí správního orgánu není zastoupení povinné. Městský soud uzavřel, že ustanovení zástupce není potřeba k ochraně práv žalobce, a proto zástupce žalobci neustanovil.

Proti uvedenému usnesení městského soudu podal žalobce (dále jen „stěžovatel“) kasační stížnost, v níž namítá, že byl řidičem autobusu MHD, později uklízel chodníky a dokud to bylo možné, tak poctivě pracoval. Dále uvádí, že je slabomyslný a že i městský soud v napadeném usnesení připouští, že při hájení svých zájmů postupoval nesprávně. Stěžovatel si myslí, že jako slabomyslný by měl být zastoupen profesionálním právníkem. Navrhuje rovněž, že skutečnost, že potřebuje zástupce, by mohl osvědčit jeho ošetřující lékař. Stěžovatel dále vyjádřil obavu, že v případě, že mu nebude ustanoven zástupce, nedostane možnost se kvalifikovaně bránit v soudním řízení, vezmou mu důchod i podporu, nebude schopen zaplatit byt ani obědy v jídelně a nezbude mu nic jiného než se někde v tichosti oběsit. Závěrem pak stěžovatel uvedl, že stojí proti mocnému protivníkovi, který disponuje dostatečnými možnostmi, a aby se mohl náležitě bránit, potřebuje bezplatného právního zástupce.

Nejvyšší správní soud konstatuje, že již z podpisu podání, učiněných stěžovatelem v průběhu soudního řízení, i jejich úpravy je jednoznačné, že mu s jejich zpracováním zřejmě pomáhala jiná osoba, neprávník. Ze soudního spisu pak plyne, že je stěžovatel duševně nemocný (organická porucha emoční, organická porucha osobnosti, lehká demence s emočními změnami a poruchou osobnosti, smíšená porucha osobnosti). Ze soudního spisu rovněž vyplývá, že stěžovateli v roce 1983 (ve věku jeho třiceti let) bylo z důvodu ztráty zdravotní způsobilosti odňato řidičské oprávnění pro všechny skupiny, v roce 1999 mu byl řidičský průkaz odebrán a skartován a v roce 2004 byla po přezkoumání tělesné nebo duševní schopnosti zamítnuta žádost o vrácení řidičského průkazu. Pozornosti soudu neuniklo ani to, že stěžovatel městskému soudu předložil stránku plnou jím nakreslených obrázků různých předmětů. Stěžovatel v prohlášení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků uvedl, že není zaměstnán z důvodu duševní nemoci, trpí mozkovou nedostatečností, je částečně slabomyslný, má zhoršenou paměť, není schopen se soustředit delší čas na jeden problém. Dále uvádí v příslušném prohlášení, že neporozuměl jedné z otázek.

Nejvyšší správní soud nejprve posoudil přípustnost kasační stížnosti ve světle formálních náležitostí na ni kladených soudním řádem správním. Dospěl k závěru, že kasační stížnost byla podána včas osobou k tomu oprávněnou, která byla účastníkem řízení, z něhož napadené rozhodnutí vzešlo [§ 102 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, (dále jen „s. ř. s.“)]. Vzhledem k tomu, že stěžovatel podává kasační stížnost proti usnesení městského soudu, jímž byl odmítnut jeho návrh na ustanovení zástupce, jedná se o kasační důvod podle § 103 odst. 1 písm. e) s. ř. s. Stěžovatel ve své kasační stížnosti nesplnil podmínku povinného zastoupení podle § 105 odst. 2 s. ř. s., což však dle konstantní judikatury Nejvyššího správního soudu v posuzovaném případě není nutné. Nejvyšší správní soud totiž konstatoval, že *„v řízení u Nejvyššího správního soudu o kasační stížnosti proti usnesení krajského soudu o zamítnutí návrhu na ustanovení zástupce žalobci není důvodem pro odmítnutí kasační stížnosti nedostatek právního zastoupení“* (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 4. 2004, č. j. 6 Azs 27/2004 - 41, publikovaný pod č. 486/2005 Sb. NSS, dostupný na www.nssoud.cz) a že by *„opětovné trvání ... na podmínce*

povinného zastoupení ve svém důsledku znamenalo jen další řetězení téhož problému, což by popíralo smysl samotného řízení, a zároveň by nesvědčilo ani zásadě hospodárnosti a rychlosti řízení“ (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 9. 2007, č. j. 9 As 43/2007 - 77, dostupný na www.nssoud.cz). Kasační stížnost je tedy přípustná.

Nejvyšší správní soud kasační stížnost posoudil a dospěl k závěru, že je důvodná.

Nejvyšší správní soud poznamenává, že je Česká republika od 28. 9. 2009 vázána Úmluvou o právech osob se zdravotním postižením, která byla publikována pod č. 10/2010 ve Sbírce mezinárodních smluv. Jedná se o mezinárodní smlouvu, k jejíž ratifikaci dal souhlas Parlament a která má tedy v souladu s článkem 10 Ústavy ČR aplikační přednost před zákonem. Tato Úmluva ve svém článku 12 ukládá zajistit osobám se zdravotním postižením účinný přístup ke spravedlnosti, mimo jiné i prostřednictvím procedurálních úprav s cílem usnadnit jim účinné plnění jejich role jako přímých účastníků ve všech soudních řízeních. Citovaná Úmluva o právech osob se zdravotním postižením dále ukládá přijmout „přiměřené úpravy“, tedy „*reasonable accommodation*“. Z toho vyplývá, že orgány veřejné moci jsou povinny při postupu vůči osobám se zdravotním postižením přihlížet k charakteru jejich postižení a toto přiměřeně kompenzovat ve svém přístupu k nim. Nejvyšší správní soud již ve svém rozhodnutí č. j. 6 Ads 133/2009 - 78 ze dne 24. 6. 2010 zdůraznil povinnost českých státních orgánů poskytnout stěžovateli spravedlivý soudní proces i přístup k sociálním právům s přihlédnutím k jeho duševnímu onemocnění (schizofrenii). Nejvyšší správní soud rovněž upozorňuje na Doporučení Rady Evropy R 99 (4) Výboru ministrů členským státům o zásadách právní ochrany nezpůsobilých dospělých osob (dostupné na https://wcd.coe.int, v českém jazyce na www.reformaopatrovnictvi.cz nebo www.kvalitavpraxi.cz), z nějž vyplývá, že by měly existovat spravedlivé a efektivní postupy pro přijímání opatření k ochraně dospělých nezpůsobilých osob při maximálním zachování jejich právní způsobilosti (zásada 7 a zásada 3). Z uvedených důvodů je tedy třeba, aby příslušný soud i úřední osoby, podílející se na rozhodování o právech stěžovatele, přijaly efektivní opatření k ochraně jeho práv. Minimem takovýchto efektivních opatření je právě ustanovení kvalifikovaného zástupce pro soudní řízení, pokud o něj stěžovatel požádá.

Lze tedy uzavřít, že požádá-li o ustanovení zástupce pro řízení před soudem účastník, o němž lze na základě skutečností vyplývajících se ze soudního či správního spisu zjistit, že je osobou s duševním nebo mentálním postižením, je naplněna druhá z podmínek v § 35 odst. 8 s. ř. s., a sice že je ustanovení zástupce nezbytně třeba k ochraně jeho práv. Pokud je naplněna rovněž první podmínka citovaného ustanovení (předpoklady pro osvobození od soudních poplatků), soud takové osobě zástupce ustanoví i v případě, že se jedná o řízení, v němž není právní zastoupení obligatorní. Případnou výjimkou z tohoto pravidla by byl účastník s postižením, jehož projevem je kverulatorní vytváření velkého množství soudních případů, aniž by to bylo v jeho zájmu. Pak by v odůvodněném případě mohl převýšit zájem státu na ochraně před kverulantstvím a ochrana zájmu samotného účastníka (k tomu srov. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Salontaji - Drobnjak proti Srbsku ze dne 13. 10. 2009, stížnost č. 36500/05).

Z procesní situace, kterou v odůvodnění napadeného rozhodnutí předestřel městský soud, vyplývá, že se městský soud předběžně domnívá, že stěžovatel zmeškal uplatnění svých práv v předcházejícím řízení, v němž bylo vydáno napadené správní rozhodnutí.

I v takovéto situaci je však třeba, aby byl stěžovatel právně zastoupen. V prvé řadě je zde možnost, že kvalifikovaný zástupce předloží takovou právní argumentaci, v níž předestřený deficit překoná. Je zde však i taková možnost, že zástupce doporučí stěžovateli jiný postup, který by byl pro stěžovatele procesně výhodnější.

S ohledem na výše uvedené je zřejmé, že pro spravedlivé rozhodování o právech stěžovatele je nutno přihlížet k jeho duševnímu onemocnění a umožnit mu náležitou obranu jeho práv. K takovémuto postupu je nezbytné, aby byl stěžovatel zastoupen kvalifikovaným zástupcem.

Nejvyšší správní soud z důvodů výše uvedených napadené usnesení městského soudu podle § 110 odst. 1 s. ř. s. zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. V tomto řízení je městský soud vázán právním názorem Nejvyššího správního soudu, který byl vysloven v odůvodnění tohoto rozsudku, a je tudíž zavázán ustanovit stěžovateli zástupce.

O případné náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti rozhodne městský soud v novém rozhodnutí (§ 110 odst. 2 s. ř. s.).

Poučení: Proti tomuto rozsudku **nejsou** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 16. listopadu 2011

JUDr. Milada Tomková
předsedkyně senátu